

Příloha I.

Řeč v Národním shromáždění dne 20. prosince 1918 o rozpočtovém provisoriu:

„Vláda by bývala velice ráda přišla s rozpočtem již úplně propracovaným a do detailů vybudovaným. A nikomu více, než ministroví financí nepřekáží to, že vlastně pracujeme bez rozpočtu nebo, abych tak řekl, se surogátem rozpočtu, usneseného na říšské radě, který platí až do 30. června 1919 podle zákona našeho, o kterém jsme se usnesli dne 28. října letošního roku.

Ministr financí, aby nepřejímal na sebe osobně celou odpovědnost za vydání, která se zde konají, nemůže nová nějaká vydání jinak povolovat, nežli se svolením ministerské rady, vycházejí z té úvahy, že administrativní cestou, ne zákonodárnou, lze povolovati jen to, na čem se usnesou jakisi všechny strany, reprezentované v naší vládě.

Rozpočet za tu krátkou dobu nemohl býti proveden také z toho důvodu, poněvadž nemáme dosud plně konstituovaná svoje ministerstva, a rozpočetní práce dělají se vždycky tím způsobem, že je provede každé ministerstvo pro sebe, předloží celý svůj elaborát ministerstvu financí a ministerstvo financí pak teprve je upravuje, eventuálně vyjednává (Hlas: Škrtál) s dotyčným resortem o jednotlivé položky.

Tedy tato práce přirozeně do detailu provedena býti nemohla, ale ministerstvo financí, aby tak neho-

spodařilo jenom do vzduchu, hledělo si přece jenom učiniti jistý přehled o tom, jakých asi vydání v naší nové republice bude potřebí. A přišlo k cifře, která, když zahrnou se řádné i mimořádné výdaje, způsobené zvláštním stavem, který je stavem částečně válečným a částečně poválečným, bez zřetele na to, mnoho-li se bude muset platit úroků ze starého dluhu, a bez zřetele na příjmy a vydání na Slovensko, páčila by se v našem výdajovém rozpočtu téměř na 2 miliardy, při čemž byly zařaděny vyživovací příspěvky částkou 600 milionů.

Naproti tomu příjmy, když byly odhadovány podle rakouského rozpočtu dřívějšího, páčily se na 1300 milionů, takže schodek, který by zde resultoval, byl by 700 milionů. Tyto výpočty, které byly sdělány, vedly mne k tomu, aby rozpočet budoucí nebyl sestavován tak, jak dosud se dálo, nýbrž, abychom hleděli udělat rozpočet tak, že bychom nejprve sestavili rozpočet řádný, to jest, že bychom hleděli si udělati obraz o tom, na kolik bude se páčiti státní vydání po zahájení normálních poměrů; do druhé kategorie bychom dali jakožto mimořádná vydání všechno to, co má ráz přechodní a o čem můžeme předpokládati, že až zavedeme normální poměry, zmizí.

Stejným způsobem by se postupovalo v oboru našich příjmů, že bychom také, pokud se týče příjmů, vzali to, co za normálních poměrů můžeme očekávati, t. j. normální daně a normální příjmy, ale zároveň, že bychom odpočítali to, k čemu nás mimořádné poměry v těchto příjmech nutí, abychom na to nepomýšleli.

Já takový rozpočet bych pokládal za neobyčejně důležitý pro to, jak v budoucnosti asi budeme vypadati. Pokládal bych to také za důležité pro náš zahra-

niční úvěr, kterého eventuelně — budeme-li chtít naše valutní poměry upravit, budeme-li chtít do-
dělati se zaměstnanosti — budeme ve velké míře
potřebovati.

Proto, jestliže chceme takovýmto způsobem svůj
rozpočet upravit, nemáme zde vlastně z minulosti
žádného vzoru a musíme pracovat na novém způsobu
rozpočtování. Při tom zároveň vláda nemíní dodržo-
vati ten způsob, jak až dosud bylo od několika let
nově zavedeno na radě říšské, totiž, že rozpočtový
rok byl od 1. července do 30. června následujícího
roku, nýbrž chceme zavést zase zpětně, jak to bylo
dříve, rozpočtování ode dne 1. ledna do 31. prosince.
(Výborně!) Tyto věci, které byly zavedeny ve Vídni,
měly důvod ten, že nebyl zde parlament, který by
byl výkonný, kdežto nyní, jak doufám, v Českosloven-
ské republice bude opravdu výkonný parlament, par-
lament, který bude mít smysl pro to, že největší prá-
vo parlamentu jest jeho právo rozpočtové (Výborně!),
že při tomto rozpočtovém právu může provést úplnou
kritiku státního hospodářství, a že není správné, aby
parlament tohoto práva se vzdával. (Výborně!)

Při sdělávání rozpočtu na příští rok ovšem jedna
věc, vzácní pánové a dámy, dělá mně, jako ministru
financí, velké těžkosti a starosti. Já opravdu nevím
při rychlé práci, s jakou pracuje naše Národní shro-
máždění, máme-li opravdu pomýšletí na to, že budou
uskutečněny veškeré ty návrhy, které iniciativně od
členů Národního shromáždění byly podány. Ale pro-
to, abychom pracovali opravdu svědomitě, dal jsem
pod svým vedením odhadnout, co by asi iniciativní
návrhy zde podané stály a do jaké míry by zatížily
rozpočet.

Říkám ovšem předem, že jsem počítal co možná
střízlivě a co možná nízko a že při tom celá řada ná-

vrhů, které zde byly odhlasovány, po této stránce ne-
skýtá možnosti ani přibližného odhadu. Dojista, pá-
nové, uznáte, že nemohu na př. při právě odhlaso-
vané 8hodinové době pracovní odhadnouti, mnoho-li
to bude znamenat pro stát jako zaměstnatele, o kolik
se náklad zvýší, rovněž tak nemohu odhadnouti,
mnoho-li by znamenal návrh na krupobitní pojišto-
vání, které pravidelně je velice pasivní. (Odpor.)

Račte odpustit, není passivní jen tenkrát, vylu-
čuje-li se risiko, jestliže soukromá pojišťovna může
vyloučiti krupobitní risiko, ale jakmile by to byl stát-
ní ústav, pak není přece možno, aby se vyloučilo ri-
siko tam, kde často kroupy bijí. Velectění pánové!
Veškerá ta statistika, kterou byste k tomu mohli dáti,
kulhá. Já vám říkám, že nemohu předem oceniti,
mnoho-li by to stálo.

Je pravda, že nenajdete nikoho, kdo by to mohl
odhadnout, a já to také do těch miliard nedávám.

Rovněž nemožno odhadnouti, kolik by stála po-
jišťovna požární. Zjev, že nyní za války vůbec nehoří,
nemohu přece připisovati tomu, že moralita všeho
obyvatelstva stoupla takovým způsobem, když na
druhé straně vidím, že moralita poklesla. Musí to
tedy vézeti v něčem jiném, že nehoří. (Veselost.) Do-
savadní pojišťovny, dokud byly soukromé, bránily se
takovému pojištění, když někde tuze často hořelo,
a nepřijímaly pojištění. Jakmile tu bude pojišťovna
státní, nebude po mém názoru možno odhadnouti,
kolik by to stát stálo. (Hlas: To bude zas hořet moc!
Veselost.)

Je zde celá řada podobných návrhův, u nichž by
se náklad odhadnouti dal jen tehdy, kdybychom na-
před sobě vyhotovili podrobnou statistiku.

Nelze od ministerstva financí žádati, aby tuto
statistiku dělalo. My jsme v ministerstvu financí udě-

lali jen jedno, že jsme provedli odhad tam, kde jsme měli nějakou možnost odhadnouti, a tu, pánové, dovolte, abych vám řekl konečnou cifru, která nám vyšla. Z 224 tisků, které jsme měli po ruce, 91 bylo spojeno s novými značnými náklady. A tyto náklady zatěžují rozpočet částkou 2 miliard a 450 milionů. Jestliže jsem, velectěné shromáždění, před tím řekl, že počítám i s vyživovacími příspěvky, které jsme zařadili 600 milionů a s výdaji 2 miliard, tedy, vevážené shromáždění, chceme, aby tento rozpočet — to by bylo tedy 1400 milionů bez vyživovacích příspěvků — aby tento rozpočet byl zdvojnásoben (Hlas: Ztrojnásoben!) — ne prosím, pardon — ano ztrojnásoben, čili kdybychom šli zpátky do rakouského hospodářství, tedy bychom viděli, že rakouský výdajový budžet páčil se okrouhle na 3 miliardy, náš výdajový budžet by obnášel **4 a půl miliardy**, čili, pánové, my bychom byli o 50% dražší, nežli byl starý rakouský stát. (Hlas: Ale po válce!)

Tedy prosím, pánové, já se přece na všechny návrhy, které se strany váženého shromáždění, vážených pánův i dam jsou předloženy, musím dívatí vážně. Já nemám práva, abych si myslil, že některé tyto návrhy jsou dávány jen tak jako návrhy agitační. (Odpor.) Já nemám k tomu práva, abych si něco takového osoboval a něco takového myslil. Já se na všechny ty návrhy dívám seriosně a vážně, poněvadž jsem přesvědčen, že zajisté páni členové, kteří tyto návrhy podpisovali, řekli si, co to bude stát a jakým způsobem opatří úhradu. Já myslím, že povinnost, takto si otázku položití, nepatří jen ministru financí, nýbrž patří každému členu tohoto slavného shromáždění. (Výborně!)

Tedy, slavné shromáždění, myslím, že tím způsobem se naše rozpočtování neobyčejně ztěžuje. My-

slím, že snad přece by bylo dobře, kdyby při každém návrhu, který znamená finanční zatížení, dotčené strany položily navrhovateli otázku, kolik to bude státi, a kdyby snad, pánové, v návrhu samotném bylo odhadnuto od dotčených pánů navrhovatelů, jakého nového nákladu bude potřebl, (Hlas: Vždyť leží peníze na ulicích!)

Já pánové, k té ulici přijdu. Pan referent zde učinil dříve apel na ctěné shromáždění, abychom v těchto výdajích byli opatrní a já jsem mu za to poděčen, a to proto, že nevím, zdali pro náš úvěr jest tak docela doporučitelné, abychom vydávali peníze, resp. navrhovali vydávání peněz s takovou lehkou myslí.

Je to, pánové, také snad důsledek celého válečného hospodářství. My jsme si jaksi zvykli na to, že miliarda není nic, my jsme si zvykli ve válce vydávat miliony, jako se dříve vydávaly tisícovky. Všecko to přešlo do všech vrstev a jisté šetření může býti dokonce příhanou, jak jsem se včera z řečí jednoho členu Vašeho váženého shromáždění dověděl, že když ministr financí šetří, že to není vlastně dobře. (Hlasy: Šetřiti na pravém místě!)

Veletčené shromáždění, o tom, kde se má šetřit a jestli na pravém místě, o tom přirozeně nemohu rozhodovati jen já, já jsem velice vzdálen toho, abych sám o tom chtěl rozhodovati. Ale nevím, zdali z těch vydání, která se dělají, jsou nějaká vydání, která by nebyla odůvodněna. (Hlas: Zbyteční generálové, které jsme přejali!) Nepatří jistě do mého resortu přejímání generálů. (Výborně!) Lituji, že adresáta zde není. (Veselost.) Ostatně mohu uspokojiti vážené shromáždění, že ministr financí si dovolil, ba se osmělil, udělati jednu věc, že si dal dáti zmocnění od ministerské rady, aby si prohlédl všechny generálské límce

a podíval se, zdali řádným způsobem byli všichni tito generálové ustanoveni. A jistě, pánové, pověřili jsme tím takové úředníky, kteří těmto věcem rozumějí a kteří dovedou zavésti ve všech těchto věcech pořádek.

Odpovídám jaksi proto, aby bylo viděti, že ministr financí se nezastavuje také před resortem, který až dosud byl v Rakousku pokládán za netýkavku (Výborně!), totiž, že se nezastavuje před vydáním na vojáky a že také tady si dovoluje říkatí, že se musí šetřiti. (Výborně!)

Tedy, velectené shromáždění, tato kapitola snahy o zvýšení vydání vypadá takto.

Nyní jde o tu druhou věc, totiž, jakým způsobem mohou býti zvýšeny příjmy státní. Celá mimořádnost poměrů našich jest dokumentována tím, že my velice těžko můžeme přistoupiti k nějakým novým daním, a to proto, že nemáme dosud řádně okupovaného, řádně obsazeného a řádně vypraveného území. Bez možnosti kontroly hranic a bez možnosti toho, abych věděl, co ke mně patří a nad čím mám skutečně berní suverenitu, bez toho zaváděti nové daně, bylo by, pánové, neobyčejně nejen těžké, ale řeknu, do jisté míry nemožné.

Proto vláda nepřišla k Vám se žádými novými daněmi — dosud; ale jest docela přirozeno, že přijde. (Veselost. Hlasy: My bychom již rádi věděli, kolik to bude!)

Pánové, vláda jest odkázána na staré daně. Také pro vládu znamená, když dostane koruny starých daní ve staré výměře, že tyto koruny nemají pro ni takové kupní síly, jako měly před válkou, a že by v pravdě, kdyby měla vyhověti všem potřebám, musila nymějši vláda aspoň zesateronásobiti.

Já myslím, velectěné shromáždění, že kdybychom přišli s tím, že všechny nynější daně mají býti zešesteronásobeny, nenašli bychom zvláštního nadšení u ctěného shromáždění (Veselost.), i kdybychom prohlásili, že to jest opatření prozatímní do té doby, nežli bude mocí vláda předložiti důkladně propracovaný nový a moderní finanční plán. (Hlas: Jen aby zatím nezmizely ty válečné zisky, aby nebylo pozdě!) Také k tomu přijdu.

Jestliže my nemůžeme přijíti s novými daněmi, tedy pro nás také jest jedna věc nesmírně obtížná: že nemůžeme pořádně ani staré daně, které máme, nařizovati a vybírat. Neboť, velectění pánové, my žijeme pořád ještě pod úžasným šlendriánem, se kterým byla provozována správa finanční ve státě, který zmizel, ve státě rakouském.

Na 300 úředníků berních správ jen v Čechách jest odňato vyměřování daní tím, že mají kontrolu ve mlýnech, čili zkrátka, že je okupovalo vyživovací ministerstvo. 800 úředníků berních bylo používáno k rekvisicím, poněvadž okresní hejtmanství — která vládnou nad berními úředníky, bohužel, a ne dotyčný přednosta finanční správy, který jest odpověden za výsledky finančního hospodaření — prostě si odkomandovala nejdříve berní úředníky. A v tomto stavu žijeme vlastně ještě dnes. A jestliže se divíte, že není vyměřena daň z celé řady válečných zisků, že není vyměřena osobní daň z příjmu, tedy prosím, to jsou všechno důsledky toho starého systému, jež odstraniti jsem se vynasnažoval všemožně, ale jehož odstranění, pánové, jsme dosud v plné míře dosíci nemohli. Tedy není pochybností, že nevčasné vyměřování daní a speciálně daně z válečných zisků bude nás státi veliké a těžké miliony, a ukazuje to jenom, jak nerozumná byla správa dřívější, že užívala sil,

kterých potřebovala, k takovýmto pracím, které se daly opatřit jinými silami, eventuálně přímo place-
nými, poněvadž to bylo daleko dražší pro stát, jestli-
že berních úředníkův a úředníkův vyměřovacích bylo
používáno k těmto službám. (Výborně!)

Pokud se týče daní nepřímých, to jest velectě-
nému shromáždění známo, že v daních nepřímých jest
státní správa omezována tím, že velmi výnosná daň,
jakou je lihová, velmi výnosná daň, jakou je cukerní
a pivní, všechny tyto daně vzhledem k tomu, že ma-
teriálií se musí používat k výživě lidu a ne k výrobě
líhu, ať již v pivě obsaženého, či jinde, vlastně unikají
zdanění. Pokud se týče cukru, opravdu máme na tom
zájem, a to svrchovaný, abychom žádali od svého
obyvatelstva jistého uskromnění v konsumu, protože
cukru potřebujeme pro vývoz.

Tedy mimořádné poměry, v nichž doma žijeme,
zaviňují právě to, že také státní příjmy nejsou dosta-
tečny, aby kryly i ta vydání, která až dosud máme.
Nyní račte si, prosím, představit, že bychom vydání
tato zvýšili o všecko to, co zde od slavného Národ-
ního shromáždění bylo navrhováno.

Ale, velectěné shromáždění, k tomu, co zde bylo
navrhováno, přistupuje celá řada zvýšení, která se
dělají cestou administrativní, totiž různé podpory,
které se dávají na zlevnění potravin, různé podpory,
které jsou nutny při výpomocích, takže již to samo
znamená stále nové a nové zatěžování rozpočtu a je
velké nebezpečí, že bychom se nedodělali v něm rov-
nováhy.

A přece, abychom v rozpočtu se dobrali rovno-
váhy, znamená pro naši mladou republiku nesmírně
mnoho. Neboť nedosáhneme-li toho, nedosáhneme
také té největší a nejtěžší své povinnosti, abychom
upravili valutu.

Pod ranami války přirozeně trpíme my a trpí také jiné státy, ale po mírové konferenci, vzhledem k tomu, že porážka centrálních mocností byla úplná, budeme snad zde mít dvě kategorie států: jednu, u níž bude úplné hospodářské vyčerpání, a druhou, která na útraty té, jež hospodářsky byla vyčerpána, bude hledět si zaplatit své válečné výdaje, čili jinými slovy, kteří si válečné výdaje na útraty těch, kteří byli poraženi, zaplatí, ti v konkurenčním boji, v konkurenčním zápase, který po válce, po rozvítí všech hospodářských poměrů nastane, budou mít postavení daleko jiné, nežli ti, kteří byli poraženi. A tu ovšem, vážené shromáždění, jest otázka, zdali my jsme poraženi, nebo zdali my jsme vítězi. (Tak jest! To jest otázka!)

To, abychom byli uznáni za vítěze se všemi právy těchto vítězů, nebude záležet snad od nás, nýbrž od mírové konference. Na mírovou konferenci my musíme přijít jako stát, který všechno vynakládá, aby byl finančně konsolidován, který ukazuje celému světu, že chce pracovat na svém plném a důkladném hospodářském vybudování. (Výborně! Potlesk.)

Přijdeme-li tam jako ti, kteří vydávají peníze bez zřetele na to, odkud je zaplatí (Posl. Buřival: Jako to dělá německé Rakousko!), tedy, vážení pánové, nemůžeme tam nalézt sympatií, neboť ti, se kterými budeme jednat, jsou obchodníci a dobří obchodníci (Tak jest!). Ti se nám, vzácné shromáždění, podívají do našich knih, ti se nám podívají do naší činnosti a budou nám odhadovat, zdali něčeho bylo potřeba, či zdali něco bylo na ten čas zbytečné.

A proto, velectěné shromáždění, myslím, že máme-li dojít k tomu, abychom byli posuzováni se stejnou vážností, s jakou jsme byli posuzováni za války, že musíme vytrvat v té pílí a práci, neboť, velectěné

shromáždění, jestliže bychom v tom nevytrvali, tedy bychom sice mohli býti podporovaným, subvencovaným národem, podporovaným, subvencovaným státem na poli hospodářském, ale nebyli bychom rovnocenným spojencem. (Tak jest! Výborně! Potlesk.)

A jestliže naše vojska za hranicemi a celá naše zahraniční politika, jak byla vedena naším prezidentem Masarykem a drem. Benešem, získala si největší vážnosti tím, že od nikoho nic nechtěla (Výborně!), že to nebyli žoldnéři, nýbrž bojovníci svobody (Výborně!), i my můžeme si ve světě zjednatí jenom tenkrát váhu, jestliže budeme moci říci: „My nepřicházíme k vám jako prosebníci, my od vás nic nechceme, my se cítíme tak silní, že se dovedeme konsolidovati sami.“ Potom teprve tu vážnost budeme mítí. (Výborně! Hlučný potlesk.)

A proto promiňte, jestliže někdy a často, bohužel, se vzpírám výdajům, které mají býti činěny. Věřte mi, že to nečiním ani s radostí — bylo by to populárnější, všechno povolit — ani snad pro chvíli toho okamžiku, nýbrž že to činím pro tu velikou budoucnost, kterou musíme zabezpečit právě v nynější době rozumným hospodařením a ukazováním k tomu, že jsme zralí také finančně sami sebe spravovati. (Výborně!) A nebudou to malé starosti, které nám nastanou. Nebudou to malé starosti proto, že tak, bude-li nám ponecháno, abychom platili kvoty, které Rakousko na dluzích nadělalo, nebude-li uznáno, že my jsme této války nejen nechtěli, nýbrž že v této válce stáli jsme na straně těch, kteří zvítězili — nebude-li to uznáno také na poli finančním, — pak naše starost bude velmi značná. Neboť dluhy válečné dosáhnou v Rakousku i v Uhrách výše 100 miliard, mírně počítáno. Přesně to zjistit, pánové a dámy, je neobyčejně obtížno, a to proto, poněvadž je to zatajováno, za-

klausulováno a zastrkováno různým způsobem od bývalé finanční správy, poněvadž ta si vždycky myslila, že když vstříc hlavu do písku, že tyto dluhy nebude musit platit, nebo že obyvatelstvo bude rádo, že není tolik dlužno.

Ať bychom mluvili o jakémkoli převzetí, v každém případě bychom měli dvojí volbu: buďto tuto kouli na nohách svých vléci dál, platit úroky z ohromných svých státních dluhův, anebo odhodit tuto kouli. Ale v každém případě, ať to uděláme tak, či onak, přece jen trefujeme své obyvatelstvo, přece jen trefujeme celou řadu těch, kteří jednali v důvěře, ale trefujeme také všechny ty, kteří prostě přijímali vytištěné bankovky jako opravdu plnocenné platidlo. A tu ovšem pro budoucnost velmi mnoho bude záležet na tom, mnoho-li na státním dluhu, který zde vznikl, převezmeme. Daleko více ovšem bude záležeti na tom, jakým způsobem upravíme svoji valutu.

Úprava valuty je jednou z nejobtížnějších věcí, která nastává všem státům, které vznikly na místě bývalého Rakouska.

Je ale obzvláště obtížná proto také za nynějších poměrů, poněvadž nějaká regulace kursu zahraničního je úplně vyloučena. My na to sami nemáme vlivu, nýbrž na kurs naší koruny na zahraničním trhu má stejným způsobem vliv hospodářství Německo-rakouského státu, Polska, Maďarské republiky (předseda zvolí), Rumunska, dnes také Jihoslaviie a všech těchto částí, poněvadž i odtamtud mohou volně proditi bankovky na cizí trh, mohou přeplňovati tyto cizí trhy a sraziti valutu naši dolů.

My se tomu ubrániti nijakým způsobem nemůžeme potud, pokud nemáme pevných hranic, abychom v této věci mohli učiniti opatření. Můžeme dělati jen jedno, a to vláda dělala velmi svědomitě: že

se bránila dalšímu rozmnožování bankovek; neboť oběh bankovek narostl přímo úžasným způsobem. Podle poslední zprávy rakousko-uherské banky, která, jak známo, nyní veřejně se nevydává, páčil se kovový poklad, který banka měla, na 337 milionů.

Na poukázkách válečné pokladny měla 400 milionů, eskompt směnečný páčil se na 2819 milionů, ale z toho byly vládní směnky v částce 2800 milionů a soukromé směnky jenom 19 milionů. (Slyšte!) To se, prosím, dává do tohoto portefeuille směnečného, aby ten dluh, ke kterému později přijdu, na veřejnost tak nekřičel. Lombard, tedy zápůjčky na cenné papíry, páčil se na 7 miliard 319 milionů; z toho zase byl vládní lombard 2 miliardy a lombard soukromníků $5\frac{8}{10}$ miliardy. To byla většinou válečná půjčka na 75% u rakousko-uherské banky zastavená. O starém státním dluhu, to jest o těch 60 milionech, nemusíme se šířiti.

A nyní, vážené shromáždění, nový dluh rakouský páčí se na 22 miliard a 34 miliony; dluh uherský u banky na 8 miliard 340 milionů. Její cenné papíry páčí se na 73 miliony, hypoteky na 279 milionů a nyní přichází tam položka „Různé“, která jest 7 miliard 120 milionů a proti tomu v pasívech je položka 7 miliard 460 mil. Tato položka „Různé“, ta jest, pánové, velmi zajímavá pro jednu věc a nás musí zajímat, poněvadž v ní jest za 5 miliard 700 mil. pokladničních poukázek. Vláda totiž dala svolení rakousko-uherské bance, aby vydávala pokladniční poukázky pro zmenšení oběhu bankovek a aby je úrokovala 4% a peněžním ústavům dávala $\frac{1}{4}$ % provise.

Proto celá řada našich i jiných peněžních ústavů uložila své přebytečné hotovosti do pokladničních poukázek rakousko-uherské banky. Tyto pokladniční poukázky byly odepsány od státního dluhu

a stát se zavázal, že oněch $3\frac{1}{2}\%$ resp. 4% bude nahrazovat bance, takže my těch 5.700,000.000 K musíme opravdu připsati k onomu státnímu dluhu, poněvadž ve skutečnosti je to státní dluh uzavřený v bankách, takže vyjdeme se státním dluhem korun 40.930,000.000 čili okrouhle 41 miliard u rakousko-uherské banky. Při tom oběh bankovek páchil se na 34.244,000.000 K. Oběh bankovek byl tedy menší, poněvadž celkově se páchil na 48 miliard; toto zmenšení vysvětlilo by se ovšem tím, že vedle toho jsou zde jednak tyto pokladniční poukázky za 5 miliard 700,000.000 K, jednak jsou zde ještě žirové účty, totiž to, co si jednotlivé ústavy neb soukromníci u banky uložili, v částce $6\frac{1}{2}$ miliardy.

Pro nás tyto cifry mají důležitost potud, že by, kdyby byly vybrány všechny žirové účty u rakousko-uherské banky a kdyby byly od rakousko-uherské banky zpět zaplacený veškeré pokladniční poukázky, mohl by oběh bankovek býti zvýšen ze 34 miliard na $46\frac{1}{2}$ miliardy. My tedy stále jsme dosud ve velkém nebezpečení, že může se oběh bankovek ještě o 12 miliard, bez uzavření jakékoli půjčky od státu, zvýšiti, či jinými slovy: my nemáme prozatím možnosti, zameziti zvýšení oběhu bankovek bez zřetele na to, zda těch peněz pro oběh potřebujeme, čili nic. Tím ovšem nemůžeme zabrániti případnému poklesu kursu naší koruny. Toto klesání kursu má pro nás a naši budoucnost ohromný význam, neboť budeme-li dovážeti z ciziny, budeme přirozeně nuceni platiti v její valutě. Čím bude vyšší cizí valuta, tím dražše dostaneme to vyjádřeno ve valutě naší. Dostaneme-li sem na př. argentinské maso za 3 franky při kursu naší koruny = 30 centimů, bude toto maso státi přes 10 K. Budeme-li tedy chtít koupit bavlnu, abychom zaměstnali své dělníky, dosta-

neme přirozeně při nízkém kursu naší koruny tuto bavlnu drahou, a jestliže k tomu připojíme všechny výrobní náklady, můžeme se dostat k takové situaci, že se nám vyplatí lépe, abychom koupili hotovou košili v cizině, (Hlas: A co bude s dělnictvem?) — pardon! — nežli abychom zde vyráběli z této přivezené bavlny a nechali vydělati těm, kteří ji spředou, těm, kteří ji utkají, těm, kteří ji obarví, těm, kteří ji ušijí, a těm, kteří ji vyžehlí.

Proto je velmi důležitá věc, právě v této přechodní době, zdali to odpovídá intencím širokých vrstev, aby výrobní náklady, které zde jsou, byly zvyšovány. Já do otázky této se blíže pouštětí nebudu, ale není žádné pochybnosti, že velmi úzce souvisí otázka valuty se vším dalším uspořádáním našeho hospodářského života. (Posl. Vaněk: Zřídte vlastní státní poklad a novou valutu!)

Velectěné shromáždění! Státní poklad a valuta — to není to pravé. Kdo myslí si, že kdybychom si dnes vypůjčili za půl miliardy zlata a podložili své bankovky tímto zlatem, že tím by bylo již vyhráno, velice se mýlí. A to proto (Hlas: Máme vyvážeti!), že ne to, mám-li kovové krytí pro ty bankovky, jest rozhodující, nýbrž mohu-li oběh bankovek snižovati, anebo zvyšovati podle toho, jak to obchod potřebuje.

A v tom jest, pánové, nebezpečí všeho toho převydávání bankovek, že, jakmile nastane jisté klesání cen, teprve nás začnou úžasně ty zápůjčky tížiti, protože já nemohu zmenšiti oběh, kterého potřeba jest menší, jakmile jsou lacinější předměty v prodeji. Není na př. potřeba, aby zde bylo 34 miliard bankovek, nýbrž bylo by zde potřebí třeba jen 20 miliard bankovek, ale poněvadž je to správně uzavřený dluh, není tu dluh bankovně krytý, tedy tím se stane, že zde máme přebytečné množství bankovek, důsledek

toho jest, že ty peníze se hromadí a ztrácejí na své kupní síle. Ty peníze nevyhnutelně hledají cestu k umístění a musí klesatí valuta. (Posl. Udržal: Musíme zvýšiti prvovýrobu do té míry, abychom mohli vyvážeti!)

Ano, pánové, jde o to, že výroba musí u nás býti zvýšena, abychom mohli vyvézt a za to, co vyvážíme, abychom mohli dovéztí. (Výborně!) Bez toho, pánové, nedá se upravití valuta, poněvadž, i kdybych ji nejlépe upravití, tak se mně za několik měsíců zase rozsype znova. A proto bude velmi záležeti na tom, abychom upravití si svoji výrobu a tu abychom upravití tím způsobem, že bychom byli schopni konkurence na mezinárodním trhu. Nebudeme-li schopni konkurence, tedy, pánové, nic vám nepomůže, kdybyste měli mzdy bůh ví jak vysoké, pak mzdy musí jítí dolů. (Odpor.) Nic, pánové, nepomůže, poněvadž, pánové, věčně nemůžeme hospodařítí tak, jak hospodařila rakouská vláda, poněvadž rakouská vláda za války hospodařila tak, že pro uklidnění širokých vrstev platila kde komu.

Ona platila vyživovací příspěvky, které se rozpočítaly na 3 miliardy a pak stály 4 miliardy. Ona platila tyto vyživovací příspěvky také arcivévodkyním, — o tom nechci mluvití — ale jestliže to všechno ve skutečnosti uvážíme, stav byl ten, že na dvě třetiny obyvatelstva bylo vlastně živo na útraty státu, a to živo tak, že nepotřebovalo nic vyrobítí, nemusilo národního jmění, totiž celkového jmění státu rozmnožití, nýbrž mohlo jenom z těch důchodů jiných zadarmo žítí (Hlasy: To snad ne! Poslanec Udržal: Proto klesla energie pracovní!)... a teď ovšem, vzácní pánové, tuto výchovu za ta 4 leta zde máme.

Ale, velectění pánové, neříkám (Hlas: Muži byli na vojně a ženy byly doma! Jiný hlas: A co lidé pře-

stáli na frontách, to bylo k lepšímu!) a není pochybnosti, že i to bylo špatně organisováno, že i vedle toho dávaly se různé tak zvané subvence, ať již výrobní, ať již konsumní, nebo jmenujme je jakkoliv, na všech stranách hledělo se to udržeti, aby byla válka zpopularisována. A tu největší závada, která v tomto způsobu hospodaření jest, jest, že procento lidí, kteří zvykli si žítí bez práce, — ti byli před válkou také — toto procento lidí neobyčejně stouplu. (Hlasy: Kefasové!)

Jistě, vzácní pánové, patří do toho kefasové, ale jistě, chceme-li býti spravedliví, patří do toho také ti, které jistě všichni řádní dělníci by ze svých řad vyhodili, ti, kteří myslí, že mohou žítí na cizí vrub, a třeba na vrub státu (Tak jest! Výborně!), neboť za jisté každý řádný dělník chce, aby nejen on, nýbrž každý člověk ve státě žil z výtěžku své práce a ne, aby žil na cizí vrub. (Výborně! Potlesk.)

Tedy prosím, velectěné shromáždění, jisto jest, že problém celé naší budoucnosti spočívá v tom, jak všechny závady, které nám navalila válka, odstraníme. (Výkřik: Nechte dojítí k sociální revoluci, pane ministře! Nepokoj.) Já jsem viděl sociální revoluci v Rusku, ale nevím, jestli to mělo výsledek... (Výkřik: Zase jen hrozby! Pořád jen mluvíte o bolševismu a hrozbách! Výkřiky posl. Laubeho.)

Já, velectění pánové, jsem jistě poslední (Hlas: To je urážka, dělali z dělníků lenochy, pane ministře! Divím se, že to dělnictvo strpí!), já se dovolávám celého Národního shromáždění (Hlas: Z celého národa dělají příživníky státu!), jestli jsem se dopustil jakékoliv urážky dělníků. Já jsem se dopustil snad urážky jen jednoho, totiž lenochův (Výborně! Bouřlivý potlesk. Odpor v levo. Různé výkřiky posl. Prokeše.)

Já myslím, že, prosím, usnásějíc se o zákonu o podpoře nezaměstnaných, jsme v paragrafu, o který běželo, řekli, že se musí hlásiti, že práci musí přijmouti, jestliže je mu přikázána podle jeho schopností, a že tento zákon znamená ohromný pokrok proti zákonu o vyživovacích příspěvcích, v kterémžto toho výkazu vůbec nebylo potřebí. To je pokrok, který udělalo toto Národní shromáždění, že řeklo: Ano, já jsem ochotno, stát jest povinen a musí býti ochoten dáti podporu těm, kteří práce dosíci nemohou, ale nemůže podporovati ty, kteří práci odmítají. (Hluk. Výkřiky.)

Trvám na tom, prosím (Hlas: Práci odmítají i důstojníci, kteří nechtějí jíti domů), ale také na ty se vztahuje moje slovo o tom, že stát nemá práva, podporovati lenochy (Výborně! Potlesk.), i na ty se vztahuje. (Hluk. Výkřiky. Předseda zvoní. Hlasy: Lenochů hájiti nebudeme.)

Všechno to nemůže změnití nic na faktu, že lepší budoucnost a upravení všech poválečných škod může nastati jen tenkrát (Hluk a nepokoj.), jestliže si uvědomíme, že všechny ty ztracené statky, které zničila válka, **musí býti naším pokolením nahrazeny**, a že bez této náhrady nemůžeme vyléčiti ty rány, které zasadila válka nejen nám, nýbrž všem ostatním státům, a že budeme tím silnější, čím tento základ bude pro nás lepší.

Jisto jest, že budeme bráti válečné zisky (Výborně! Potlesk. Různé výkřiky.), ale to je jenom jediná část té reformy. (Hlas: Až si to všechno schovají, zakopou do země. Papíry by shnily!).

To je jenom jedna část té reformy, druhá část, ten základ pro budoucnost, ten může spočívatí jenom v pracovitosti celého národa a jeho spořivosti. (Hlasy: Souhlasíme! Celého národa!) Celého národa,

pánové, bez rozdílu! (Výborně! Potlesk, Hlasy: Celého národa!) Bez rozdílu celého národa! (Posl. Buřival: Žádných darmošlapů nebude trpět národ! Hlasy: Na žádné straně!)

Tvrdím, že právě naopak jest to jeden ze sociálních našich problémův a problém našeho zabezpečení, abychom netrpěli darmošlapů. (Souhlas.) To je, prosím, jeden z našich sociálních problémů, že nemusíme každého člověka hnát k tomu, aby pracoval (Hlas: Užitečnou práci!), by pracoval práci užitečnou. (Hlas: To my podpisujeme všechno bez výhrady, ale máme teorii a praxi!) Jisto je, vzácné shromáždění, že to musí platiti pro všechny stavy, pro všechny třídy (Tak jest! Výborně!) bez rozdílu a že ve všech stavech a třídách musíme prováděti tuto výchovu, že bez práce nikdo nejí koláče. (Výborně! Hlas: Ale vy napřed, v těch vyšších kruzích.)

Já, velectění pánové, myslím, že příkladem napřed, celým svým životem jsem šel, (Výborně!) a myslím, že já jsem šel i teď celou svou prací, jestli ji uznáváte vůbec za nějakou tvořivou práci. (Hlas: To neplatilo vám.) Ne, prosím, ten výkřik zněl mně, a já nemám ve zvyku neodpovědět. (Hlas: Osobně nebylo to míněno, nýbrž myšlena celá třída.) Já k žádné třídě nepatřím, jsem občan Československé republiky. (Výborně! Potlesk, Hlasy soc. demokratů: To jsme my také! Posl. Aust: Ale příslušník státoprávní demokracie!)

Tedy, velectění pánové, reforma valuty, která bude pro nás pro všechny velmi důležitá, může dostati, má-li býti řádně zavedena, jen dvojitý základ: základ ve zvětšení národního našeho jmění a základ v tom, že naše výroba stane se způsobilá, abychom vyváželi. (Hlasy soc. demokratů: Konkurence na světovém trhu! Jiný hlas: A zavést 16tihodinovou dobu

pracovní!) Pánové, já jsem tak smělý, že řeknu, že mám tu Československou republiku tak rád! (Hlasy u soc. demokratů: My také!), že, kdyby mně někdo řekl, že ji zachráním jenom tím, že budu z těch 24 hodin pracovat 16, že to, vzácné shromáždění, udělám, (Výborně! Potlesk. Hlas: To jsou fráze!) i když mne za to zavřete, udělám to. (Hlasy u sociálních demokratů: My to také uděláme! Posl. Johaniš: Ale za vybití celého národa to neuděláme!) Slavné shromáždění! Udělati tento základ se nám podaří, ukážeme-li, že jsme tím národem tak, jako jsme byli před válkou, poněvadž není žádné pochyby, že národ náš před válkou byl národem pracovitým (Hlas: Teď ne?), národem sporným, národem, který dovedl zapasiti a povznášeti se tenkrát, když se nalézal v poměrech velmi zlých a neutěšených, když musel zapasiti se svými odpůrci ve státě i mimo stát.

Tedy není pochybnosti, když zůstaneme věrni této své minulosti, že budeme moci položití důkladnou základnu pro svůj hospodářský rozvoj a tím zároveň pro celou úpravu svých poměrů.

Druhá věc, která nás bude očekávat, bude vyrovnání toho, co válka nanesla, v přesunu jednotlivých důchodův a v přesunu jmění. Jedna chyba, za kterou jistě nemůže býti činěn zodpovědným nikdo jiný, nežli dřívější vláda, spočívá v tom, že celá válka byla vedena na dluh. Nebyla vedena tak, jako ji vedla, řekněme Anglie, která kryla jednu třetinu svých válečných výdajů zvýšením daní (Hlas: Z válečných zisků!), — ne z válečných zisků — druhou třetinu kryla trvalými výpůjčkami a třetí třetinu výpůjčkami dočasnými.

U nás se tímto způsobem nehospodařilo. U nás se sice zavedlo některé nové, poměrně nepatrné zvýšení daní, které však vzhledem k tomu, že na jiných

stranách musil se za celého stavu věci jeviti úbytek na daních, neuhradilo — leda velice nedokonale — ten příjem, který zde dříve byl, a veškerá válečná vydání, a nejen válečná vydání, nýbrž také náklady, které byly spojeny s obyčejnou správou, byly kryty půjčkami.

Bohužel, my jsme to dědictví zde převzali a máme je likvidovati. Podle mého názoru nemůžeme je likvidovati jinak, nežli tím, když zavedeme celou řadu daní, — ano, celou řadu daní — kterými bychom stihli různá, různě se jevící jmění a přírůstky na jmění (Odpor se strany socialistické. Souhlas na pravici.); neboť, prosím, věc tak, jak často se to líčí, že by se to dalo provésti jen nějakou dávkou ze jmění, jest po mém náhledu nesmírně obtížná.

Dá se to stihnouti jen několika daněmi, které by potom byly složeny v jedinou daň, totiž progresivní daň z majetku. (Výborně!)

Tato progresivní daň z majetku má, velectěné shromáždění, své závady potud, že často zvýšení tohoto majetku, zvětšení jeho, je čistě jen fiktivní. Spočívá to prostě jenom v tom, že měříme menší jednotkou, čili jinými slovy, že koruna klesla, takže cena vyjádřená v korunách znamená sice ciferně zvětšení toho jmění, ale ve skutečnosti to není zvětšení toho jmění, toho statku, o který zde běží.

Tedy souvisí daň z majetku velmi úzce s tím způsobem, jakým bude provedena relace mezi korunou a novou měnou, která přijde. (Posl. Brodecký: Agitace pro zbavení se majetku!) Já této agitaci jistě nedělám. (Posl. Aust: Bankovní spekulace!) Bankovní spekulaci na tomto základě, nebo podle toho, co zde povídám, nikdo nebude moci dělati. Račte odpustit, to by dělal špatnou bankovní spekulaci,

poněvadž by se dověděl jen to, že chci zavésti několik daní — jakých, nikomu nepovídám, — a že tyto daně chci složit dohromady a že ve způsobu této daně chci naléztí progresivní postup, a dověděl by se jen tolik, že musí býti ustanovena relace mezi korunou a novou měnou, a o této relaci se nedovídá zase nic. To je velmi špatný základ pro spekulaci. Takto spekulovati by mohl jenom největší hazardní hráč, a těch snad nemusíme chránit, ti at si zahazardují.

Tedy já, velectěné shromáždění, nechci mluvit o detailech celého tohoto programu, poněvadž jsem přesvědčen, že tyto detaily budeme musiti dělat právě proto, abychom zamezili jakékoliv chyby, ve velmi důkladném konklave a že se nerozejdeme dřív, pokud celá věc nebude hotova, abychom mohli s ní okamžitě začítí. Já požádám Národní shromáždění o svolení, aby přeneslo svoji pravomoc, vydati zákon, na malý sbor, z něho samotného zvolený. Nedáte-li ho, nedáte. Ale jisto je, že budu žádati pro některá taková opatření zvláštní, aby právě to vědělo jenom několik málo lidí, aby se mohla udělat opatření tak (Posl. Brodecký: Zcela správně!), že by se zachytilo to, co by jinak prošlo. (Hlučný potlesk.) A nebudu-li mítí pro to podpory (Posl. Johaniš: Ale ano, pro takové věci vždycky!), potom nebude to moje vina. Já se nevzdávám svého plánu, že ten, kdlo je bohatší, musí přispívat na úpravu těchto poměrů více. (Potlesk.) Já se nevzdávám toho plánu, že ten, kdlo zbohatl za války, musí přispěti ještě více (Výborně! Hlučný potlesk.) a dovolíte, pánové, abych při této příležitosti řekl, že já si představuji řešení všech těch otázek tím způsobem, že bychom u nich učinili první důkaz o tom, že naše finanční správa a Národní shromáždění mají skutečně **sociální smysl**. (Výborně!) Nevím,

velectěné shromáždění, zdali někdo ke mně v této věci má důvěru. Nemohu nikoho nutiti, ale jisto je, že bych nerad přicházel s provisoriem, jako je dnešní, že bych nerad měl v tom provisoriu paragraf druhý, kterým se vláda zmocňuje, aby opatřila peníze pro veškerá, státními příjmy nehrazená státní vydání až do 1 miliardy K úvěrními operacemi.

Jistě, že takovýto paragraf, na kterém si snad jen vlády v Rakousku vždycky zakládaly a o který bylo vždy tolik bojů, já si na tomto paragrafu nijak nezakládám, já (Poslanec Buřival: „Otázka důvěry!“) bych byl velice rád, kdyby ho tu vůbec nebylo, já bych byl rád, kdybych mohl říci: „Já vám zaručuji, že s tím, co na příjmech dostanu, vystačím na vydání.“ Bohužel, něco takového říci nemohu, ale dovoluji mně, abych také řekl, proč tato suma 1 miliardy byla sem vložena. Mohli byste mít snad pochybnost, že když $\frac{1}{2}$ miliardy dosud není vyčerpáno, jest to příliš mnoho na půl roku $1\frac{1}{2}$ miliardy. Já jsem povinen veřejně pro kredit našeho státu říci, proč takovou sumu 1 miliardy do rozpočtu dávám. Tu, prosím, tam dávám proto, **poněvadž opatření, která budou musetí býti učiněna pro valutu, eventuálně opatření, která budou musetí býti učiněna pro zaopatření surovin, budou snad takového dosahu, že aspoň přechodně bude musetí vláda uzavřítí velmi značné zápůjčky, třeba ne zde, nýbrž v cizině.** Poněvadž nevím ovšem, jakým způsobem to budu prováděti, mnoho-li bude kurs koruny, nemohl jsem se spokojiti s malou nějakou částkou, nýbrž musil jsem žádati 1 miliardu. Ale ubezpečuji, pámové, že budu-li i v jiných směrech Národním shromážděním podporován, že budu velmi šťastný, jestliže k tomuto způsobu zápůjčky nebudu muset sáhnout, aneb když k němu sáhnou, že to zaplatím dříve, než uplyne toto

provisorium, totiž, že prokáží, že to byl úvěr čistě jenom přechodní.

Tedy, dáváte-li mi, pánové, toto zmocnění, kterého já nepoužiji jinak, než ve srozumění s celou vládou, ve které důvěrníci všech stran v této sněmovně zastoupeni jsou, tedy, prosím, buďte ubezpečeni, že této plné moci nijakým způsobem nezneužiji, a že budu stejně opatrně při půjčkách si počínati, jak snad, uznáte, si počínám, když jde o státní výdaje.

Prosil bych, pánové, abyste vládě toto provisorium povolili. Já vynasnažím se ze všech sil, abych v době co nejkratší předložil řádný rozpočet, ze kterého by bylo viděti, mnoho-li jsou řádné výdaje, mnoho-li mimořádné, ze kterého byste mohli poznati, jakým způsobem miní vláda tyto řádné výdaje krýti, a zároveň abyste mohli provésti kritiku o tomto rozpočtovém hospodářství, abyste mohli prohlédnouti, kde by mělo býti co napraveno, kde by mělo býti jiným způsobem něco upraveno.

Této kritice já se nechci vyhýbati, já vždycky stojím na stanovisku, že by bylo i ve finančních věcech, kde toho není nevyhnutelně třeba, zbytečno, něco zatajovati, a že s pravdou se daleko dále dojde, než se zakrýváním. (Výborně!)

Proto, vážené shromáždění, také dnešní svoji řeč založil jsem na tom, že jsem vám říkal věci tak, jak skutečně byly a jak skutečně jsou, že jsem nic nezatajoval a že jsem nic nepřibarvoval, ani na černo, ani na červeno. (Posl. Bechyně: Až na ty dělníky! Ti ať si to odnesou!) Prosím, kdo soudí spravedlivě, nemůže říci, že bych byl jakýmkoli způsobem dotkl se dělníků.

To mohl by říci jen ten, kdo by mým slovům něco podkládal. (Výborně!) Jsem přesvědčen, že při klidném čtení toho, co jsem řekl, až vzrušení se

uklidní, dá mně každý za pravdu, že jen pracovitostí a spořivostí můžeme vybudovati lepší budoucnost svého státu a všech vrstev svého národa. (Posl. Brodecký: Až bude mít existenční minimum!) Nikdy jsem se nestavěl na stanovisko, že by měl být někdo živěn na státní útraty, a byl bych velice rád, kdyby tento názor promíkl do všech vrstev obyvatelstva a stal se vedoucí zásadou (Posl. Brodecký: Ale ne na vrub společenských řádů!) ve všech vrstvách společenských. To jistě znamenalo by velký sociální pokrok.

Prosím proto, vážené shromáždění, abyste vládě a mně rozpočtové provisorium povolili a byli ujištěni, že vaši důvěry při hospodaření se státními příjmy nezneužijeme. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Příloha II.

**Zákon ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a nař.,
jímž se ministr financí zmocňuje, aby provedl naříze-
ním okolkování bankovek a soupis jmění za účelem
uložení majetkové dávky.**

Na základě usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

Bankovky rakousko-uherské banky obíhající v území Československé republiky budtež opatřeny kolkem rovnajícím se jednomu procentu jejich nominální hodnoty. Ministr financí se zmocňuje, aby tento kolkový poplatek vybrati dal, v uvážení hodných případech jej slevil, aby některé druhy bankovek z to-